Origen del nom Sabadell (iber Arraona)

Autor:
Data de publicació: 01-12-2025

En el moment de l'arribada d'Escipió i durant tota l'època de la Pax romana, Sabadell apareix a la Geografia de Ptolomeu com Arraona, per tant el topònim SABADELL té de forma inapel·lable un origen post-romà (ho digui o no ho digui en Corominas). Per tant, EL FET QUE SABADELL SIGUI "EL PLA", hauria sigut l'origen del nom iber "Arraona" que també vol dir "Plana o Vall Bona / Útil" o "El lloc de la Plana." Tanmateix, a partir del s.VI dC. ja no hi ha cap nova influència del basc a ca nostra, en ser Sabadell un terme d'origen post-romà és impossible que vingui de "Zabaldi - zabaldua" terme èuscar que significa també: "Plana oberta" o "Plana estesa". del s.VI dC. els bascs el bategessin Zabaldi.

Tots els topònims d'origen basc a Catalunya ens arriben de l'època dels ibers o anteriors; alguns d'ells consolidats pels romans han sobreviscut fins als nostres dies. Però un cop comença la pau romana, la llengua basca, que ha desaparegut de Catalunya, ja no en pot crear de nous. A partir del segle VI (per establir un límit), tots els nous termes encunyats provindran del llatí, no parlat pel poble, però si pels estaments , o de qualsevol de les llengües bàrbares.

En el moment de l'arribada d'Escipió i durant tota l'època de la Pax romana, Sabadell apareix a la Geografia de Ptolomeu com Arraona, per tant el topònim SABADELL té de forma inapel·lable un origen post-romà (ho digui o no ho digui en Corominas). Per tant, EL FET QUE SABADELL SIGUI "EL PLA", hauria sigut l'origen del nom iber "Arraona" que també vol dir "Plana o Vall Bona / Útil" o "El lloc de la Plana." Tanmateix, a partir del s.VI dC. ja no hi ha cap nova influència del basc a ca nostra, en ser Sabadell un terme d'origen post-romà és impossible que vingui de "Zabaldi - zabaldua" terme èuscar que significa també: "Plana oberta" o "Plana estesa".

Topònim Arraona: Origen pre-romà

La paraula "Arraona" és un topònim antic, sovint identificat amb el Sabadell romà o un assentament proper. La seva etimologia és objecte d'estudi i es vincula a les arrels basco-ibèriques, una hipòtesi comuna per a molts topònims catalans.

Com a tal, no té una traducció única i definitiva, sinó diverses interpretacions basades en els components èuscars que podrien haver-la format:

Component Èuscar
Significat
Aplicació a "Arraona"

Aran / Ara-
Vall, plana, zona baixa.
Aquest és un element molt freqüent en la toponímia ibèrica (com a Vall d'Aran => vall de la vall) i apunta a una ubicació geogràfica o de cognoms, (com Aran-buru => cap de la vall)

(H)-ona
Bo, útil, funcional, o un sufix locatiu (al lloc de...).

Afegeix un sentit de qualitat o funció, (com Barcel-ona, Badal-ona, etc...)

Interpretació més acceptada d'Arraona
La interpretació més acceptada en el context de la toponímia basco-ibèrica és la que relaciona "Arraona" amb un lloc adequat per a l'assentament humà, sovint en una zona baixa o plana:

"Plana o Vall Bona / Útil" o "El lloc de la Plana."

Aquesta interpretació etimològica encaixa amb la idea d'una zona d'assentament "PLANA", fèrtil i funcional, diferenciant-la de zones rocoses o de muntanya (que tindrien arrels com Harri - pedra).

Aquesta vinculació amb l'èuscar s'utilitza sovint per explicar l'etimologia de molts topònims catalans, com a part d'una vella capa lingüística pre-romana.

Topònim Sabadell: Origen post-romà
En el moment de l'arribada d'Escipió i durant tota l'època de la Pax romana, Sabadell apareix a la Geografia de Ptolomeu com Arraona, per tant el topònim SABADELL té de forma inapel·lable un origen post-romà (ho digui o no ho digui en Corominas). Per tant, EL FET QUE SABADELL SIGUI "EL PLA", hauria sigut l'origen del nom iber "Arraona" que també vol dir "Plana o Vall Bona / Útil" o "El lloc de la Plana." Tanmateix, a partir del s.VI dC. ja no hi ha cap nova influència del basc a ca nostra, en ser Sabadell un terme d'origen post-romà és impossible que vingui de "Zabaldi - zabaldua" terme èuscar que significa també: "Plana oberta" o "Plana estesa". del s.VI dC. els bascs el bategessin Zabaldi. Atès que,

Paraula en Èuscar
Signifcat Literal

Zabaldi
Plana, camp obert, extensió.

Zabaldua
Obert/a, estès/esa, ampli/a (participi del verb zabaldu, obrir/estendre).

Història
L'origen post-romà del nom Sabadell prové de la substitució del vell topònim ibèric Arraona pel nom vinculat al mercat medieval que s'hi establí. El terme Sabadell deriva d'un nom personal cristià (Sabbatellus), diminutiu de Sabbatus (relacionat amb el dissabte), que acabà donant nom al mercat i posteriorment a la vila sencera.

Context històric

Nom antic: fins a l'edat mitjana, el lloc era conegut com Arraona, topònim ibèric que designava el castell i el terme.

Substitució progressiva: a partir del segle XI-XII, la documentació comença a esmentar forum Sabatelli (mercat de Sabadell) i variants com Sabatellum o Sabbatelli.

Mercat com a origen: el mercat establert al peu del castell va ser clau en la difusió del nou nom. Les mesures oficials de cereals i oli es definien “ad mensuram de Sabadel”, consolidant-lo com a referència econòmica.

Etimologia

El nom prové de Sabbatellus, diminutiu llatí d’un nom personal (Sabbatus), que alhora deriva del dia de la setmana “sabbatum” (dissabte).

Aquest tipus de noms era freqüent en l’onomàstica cristiana altmedieval, i es troben paral·lels en Occitània, Galícia i Portugal (variants com Sambadel, Sabadelle, Sabadim).

La forma Sabadell és fruit de l’evolució fonètica i de la fixació toponímica a partir del mercat.

Evolució documental

Segle XI: apareixen les primeres mencions (forum Sabatelli, 1111).

Segle XII-XIII: es consolida l’ús de Sabatellum en cartes i privilegis.

Segle XIV: el nom Sabadell ja és predominant i substitueix definitivament Arraona.

El gentilici “sabadellenc” deriva directament d’aquesta forma.

Significat històric

El canvi de nom reflecteix el pas d’una identitat territorial ibèrica (Arraona) a una identitat urbana i mercantil (Sabadell).

El mercat medieval, amb les seves mesures oficials i la seva importància econòmica, va ser l’element que fixà el nou nom en la memòria col·lectiva.

En síntesi: Sabadell és un topònim post-romà que sorgeix de l’onomàstica cristiana (Sabbatellus) i s’imposa a partir del mercat medieval, substituint l’antic nom ibèric Arraona. El seu origen està estretament lligat a la vida econòmica i social de la vila a partir del segle XI.

Taula cronològica amb les primeres mencions documentals (1111, 1140, 1184, etc.) del nom Sabadell (derivat de Sabbatellus) que substitueix l’antic Arraona.

Cronologia documental del nom Sabadell

Any aproximat	Forma documentada	Context / Observació
Segle XI (1111)	forum Sabatelli	Primera menció del mercat de Sabadell, vinculat a l’activitat comercial.
1140	Sabatellum	Apareix en cartes i privilegis; ja es consolida com a topònim.
1184	Sabbatelli	Variant llatina en documentació eclesiàstica.
Segle XIII	Sabatellum	Ús freqüent en documents notarials i mercantils.
Segle XIV	Sabadell	Forma definitiva; substitueix completament Arraona com a nom de la vila.

Notes clau

El mercat medieval és l’origen del nom: les mesures oficials de cereals i oli es definien “ad mensuram de Sabadel”.

El topònim deriva d’un nom personal cristià (Sabbatellus), diminutiu de Sabbatus, relacionat amb el dissabte (sabbatum).

Paral·lels en altres regions: Sambadel (Occitània), Sabadelle (Galícia), Sabadim (Portugal).

El gentilici “sabadellenc” apareix a partir de la fixació del nom al segle XIV.